

9. Шмеленко Ю.І. Основні засади естетичного виховання у формуванні особистості слідчого. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2004 – № 2.

С.М.Амеліна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ

В статье рассматриваются вопросы, связанные с трактовкой понятия “профессиональная культура”, и проблемы формирования культуры профессионального общения как компонента профессиональной культуры будущих специалистов-аграриев.

The article is dedicated to the question of “professional culture” and to analyses of ways of professional culture formation of agrarian students by means of foreign languages.

Перед сучасною педагогічною наукою і практикою у сфері професійної освіти стоїть складне завдання підготовки спеціалістів до успішної професійної самореалізації у нових умовах ринку праці. Основна проблема полягає в тому, що майбутні фахівці повинні бути готовими до виконання складних професійних завдань, які дедалі більше будуть пов'язані з професійним спілкуванням.

Сьогодні вимагає від фахівців різного профілю ґрунтовного опанування фахових знань та якісної підготовки до професійної комунікації. Різні аспекти професійної і ділової комунікації, формування комунікативних компетенцій, навичок і умінь для використання їх у рамках професійної діяльності дедалі частіше стають предметом вивчення і дисертаційних досліджень останніх років.

Найбільша кількість праць такої спрямованості присвячена професійній комунікації педагогів (Т.Атрощенко, Н.Волкова, О.Гура, І.Комарова, В.Полторацька). Проте останнім часом з'являються і дослідження у сферах професійного спілкування інших спеціалістів: економістів (Т.Шепеленко), журналістів (Л.Анпілогова), аграріїв (Л.Барановська), міжнародників-аналітиків (О.Рембач), працівників готельно-туристичної сфери (В.Монжієвська), спеціалістів інженерно-технічного профілю (В.Іванова, В.Момот), співробітників кримінальної міліції (В.Барковський).

Турбує дослідників також формування іншомовної культури (А.Арнольдів, О.Бондаревська, Є.Пассов, В.Сластьонін) та

іншомовної культурної компетенції (І.Баранова, Л.Веденіна, В.Костомаров, Є.Москаленко, П.Сисоєв, В.Сериков).

Зазначимо, що у своїх монографіях і дисертаціях, присвячених професійному спілкуванню, вчені досить близько підійшли до проблеми вивчення і формування культури професійного спілкування, але безпосередньо питання її формування у майбутніх фахівців-аграріїв ще не розглядалось.

І вітчизняних, і зарубіжних педагогів турбує насамперед проблема розвитку комунікативних якостей особистості фахівця, на вивченні якої і зосередились їх дослідження.

Розглядаючи основні документи у галузі української і європейської освіти, результати опитувань найбільших і найавторитетніших агенцій, дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних педагогів, можна зробити висновок, що питання підготовки сьогоденних і майбутніх фахівців переноситься у площину культури. За останні роки великого значення набула професійна культура.

Мета статті – з'ясування значення формування культури професійного спілкування в системі підготовки майбутніх фахівців-аграріїв.

Професійна культура є, власне, феноменом останніх трьох десятиліть. Саме в цей час і з'явилися дослідження, які акцентували увагу на цій стороні культури. На думку Н.Крилової, професійна культура є "вираженням зрілості і розвиненості всієї системи соціально значимих особистісних якостей, яка продуктивно реалізується в індивідуальній діяльності (суспільно-політичній, фаховій, науковій, комунікативній та ін." [5, с. 6].

Культуру фахівця дослідниця розглядає як інтегративний показник творчого начала поведінки і діяльності в єдності і взаємодії всіх складників, до яких належать:

1. Система знань та інтересів особистості, що утворює кругозір, який формується на широкій базі інформаційного знання.
2. Система переконань, що утворює світоглядний рівень культури особистості, який формується на базі інтересів, життєвих уподобань і ціннісних орієнтацій в процесі аксіологічної діяльності, рефлексії, формування самосвідомості.
3. Система умінь і розвинених на їх основі здібностей, що утворює
4. рівень практичної діяльності, який формується на базі соціальних потреб і установок в процесі накопичення і реалізації досвіду.

5. Система індивідуальних норм поведінки і засвоєння методів діяльності, що утворює рівень регуляції соціальної поведінки особистості, який формується на базі культурних зразків і принципів поведінки через різні форми спілкування і самовиховання.
6. Система соціальних почуттів, що утворює рівень емоційної культури, який формується на базі переживань процесів діяльності і поведінки особистості.

В.Гриньова розвинула думку Н.Крилової, вбачаючи у п'яти виділених нею системах відповідність єдності культур: "Так, знання та інтереси особистості, її кругозір – це розумова культура; система переконань – світоглядна, філософська культура; третя система умінь – культура розумової праці; четверта система індивідуальних норм поведінки – культура спілкування, етична й естетична культура; п'ята система соціальних почуттів – не що інше, як культура почуттів і емоційна культура" [3, с. 69].

Обидві вчені підкреслюють, що культура спеціаліста тільки тоді може вважатися високо розвинутою, коли у нього наявна вся система соціально значимих особистісних якостей. Ми підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що професійна культура фахівця нерозривно пов'язана з його особистісною культурою.

Реальний стан педагогіки, досвід зарубіжних і вітчизняних освітян враховано при розробці завдань, напрямів, шляхів і принципів реформування освіти, закладених у Програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття"). Особливо важливим для нашого дослідження є декларування принципів гуманізації та гуманітаризації освіти, які трактуються у Програмі наступним чином:

- гуманізація освіти "полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи";
- гуманітаризація освіти "покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення" [4, с. 643].

Далі у програмі конкретизуються аспекти культури, формування яких є завданням освіти: світоглядна, правова, моральна, політична, художньо-естетична, економічна, екологічна культура. На жаль, не врахована культура спілкування, актуальність формування якої є нагальною вимогою сьогоденного суспільства.

Державна національна програма “Освіта” розглядає освіту як один із найважливіших факторів економічного і соціального розвитку держави, що має забезпечити необхідні передумови кардинального перетворення продуктивних сил України.

Згідно з цим документом вища освіта України повинна зайняти чільне місце у підготовці фахівців до праці і життя у нових умовах, які істотно відрізняються від тих, у яких зростало, навчалось, виховувалось, жило і працювало попереднє покоління. Вищі навчальні заклади освіти покликані забезпечити зрушення на ринку праці, випускаючи нову формацію спеціалістів, які завдяки своїй високій кваліфікації, ґрунтовним професійним знанням, комунікабельності і високому рівню культури зможуть зробити вагомий внесок у докорінні перетворення, що сьогодні відбуваються у суспільстві.

Традиційно вищі навчальні заклади освіти були зорієнтовані на засвоєння студентами певного обсягу загальних і фахових знань з метою їх використання у майбутній професійній діяльності. Така орієнтація особливо притаманна аграрним навчальним закладам, які відзначаються своєю консервативністю, що було зумовлено усталеними умовами життя і праці у сільській місцевості.

Проте стрімкі зміни суспільного життя, викликані глобалізацією світової економіки, інформатизацією усіх сфер життєдіяльності людини та цілою низкою інших чинників, призвели до необхідності оновлення змісту фахової освіти і переорієнтації професійної підготовки з відходом від традиційного тлумачення її як суми професійних знань, умінь і навичок. Бурхливий розвиток науки і техніки, розробка і впровадження нових інформаційних та комп'ютерних технологій спричиняють швидку втрату актуальності набутих у ВНЗ знань.

Рівень професійної підготовки сучасного фахівця визначається не лише за рівнем набутих фахових знань, умінь та навичок, але і його ціннісними орієнтаціями, готовністю і здатністю до постійного професійного самовдосконалення.

Орієнтуючись на вимоги сьогодення, слід враховувати, чого очікують від майбутніх фахівців їх потенційні працедавці.

Фірми і підприємства-працедавці, за даними опитувань, проведених компанією Graduate серед менеджерів по персоналу 200 компаній [1, с.53], висувають до випускників ВНЗ наступні вимоги:

- знання ПК;
- аналітичне мислення;
- володіння іноземною (переважно англійською) мовою;

- корпоративність, уміння працювати у колективі;
- комунікативні навички;
- орієнтованість на кар'єру;
- досвід роботи;
- володіння другою іноземною мовою.

Як видно з результатів цього опитування, ринок праці потребує фахівців з високим рівнем культури професійного спілкування, адже і уміння працювати у колективі, і володіння комунікативними навичками, і знання іноземних мов, і робота з персональним комп'ютером – все це належить до сфери культури професійного спілкування.

Згадане вище опитування виявило і недоліки підготовки молодих фахівців у ВНЗ, серед яких переважають:

- слабка загальна підготовка;
- погане знання іноземних мов;
- слабкі уявлення про бізнес-середовище;
- “відірваність” знань від реальності;
- недостатнє володіння комунікативними навичками [1, с. 54].

Розглядаючи найважливіші з точки зору працедавців вади результатів вузівського процесу підготовки спеціалістів, бачимо, що одним із шляхів їх подолання може бути формування, розвиток і підвищення рівня культури професійного спілкування.

Українські дослідники, які вивчали досвід країн-учасниць Болонського процесу, відзначають, що у Європі зусиллями представників майже 100 університетів уже зроблена спроба визначення основних компетенцій фахівців. Відібрано 30 загальних компетенцій з трьох категорій: інструментальні, міжособистісні і системні.

Інструментальні – ті, що включають когнітивні здібності (здатність розуміти і використовувати ідеї та міркування, методологічні здібності, здатність розуміти і керувати оточенням, організувати робочий час, вибудовувати стратегію навчання, приймати рішення і вирішувати проблеми); технологічні уміння (уміння, пов'язані з використанням техніки, комп'ютерні навички та здібності інформаційного управління); лінгвістичні уміння; комунікативні компетенції.

До інструментальних компетенцій належать:

- здатність до аналізу та синтезу;
- уміння організувати і планувати;
- базові загальні знання;

- базові знання з професії;
- комунікативні навички з рідної мови;
- елементарні комп'ютерні навички;
- навички оперування інформацією (здатність отримувати та аналізувати інформацію з різних джерел);
- здатність вирішувати проблеми;
- здатність приймати рішення [2, с. 203].

Міжособистісні компетенції – це індивідуальні здібності, пов'язані з умінням виражати почуття і формувати стосунки, з критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, умінням працювати в групах, брати соціальні та етичні зобов'язання. Комплекс міжособистісних навичок включає:

- здатність до критики та самокритики;
- здатність працювати в команді;
- міжособистісні навички;
- здатність працювати в міждисциплінарній команді;
- здатність співпрацювати з експертами в інших предметних областях;
- здатність сприймати різноманітність та міжкультурні відмінності;
- здатність працювати в міжнародному контексті;
- прихильність до етичних цінностей [2, с. 207].

Системні компетенції – це поєднання розуміння, відношення та знання, що дозволяють сприймати співвідношення частин цілого одна з одною та оцінювати місце кожного з компонентів у системі, здатність планувати зміни з метою удосконалення системи та конструювати нові системи. Вони охоплюють:

- здатність застосовувати знання на практиці;
- дослідницькі здібності;
- здібність до навчання;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій;
- здатність генерування нових ідей (творчості);
- здатність до лідерства;
- розуміння культур та звичаїв інших країн;
- здатність працювати автономно;
- здатність до розробки проектів та керування ними;
- здатність до ініціативи та підприємництва;
- відповідальність за якість;
- прагнення до успіху [2, с. 211].

Якщо уважно проаналізувати вказані компетенції, виділені і класифіковані спільними зусиллями авторитетних європейських професорів і студентів та узгоджені з працедавцями, то побачимо, що кожної з трьох сфер належать компетенції, формування яких відбувається при формуванні культури професійного спілкування. Це наводить нас на думку, що культура професійного спілкування є дуже широким явищем, палітра використання якого на даному етапі розвитку освіти поки що недооцінюється і, як наслідок, культура професійного спілкування не вивчається як окрема проблема, питання про її формування і вдосконалення не ставиться як одне з першочергових завдань при внесенні інноваційних змін у педагогічний процес аграрних ВНЗ. Адже для того, щоб формування культури професійного спілкування відбувалося належним чином, потрібні великі зміни: у мотивації і ставленні до навчання студентів; у свідомості, роботі і творчості викладачів; інноваційні зміни у організації навчального процесу у ВНЗ і, нарешті, у структурі вищих навчальних закладів. Можна констатувати, що всі ці зміни тісно пов'язані, а власне, і викликані загальними тенденціями розвитку і трансформації європейської і світової освіти.

Вивчення питання підготовки майбутніх фахівців-аграріїв дозволяє стверджувати, що здійснити підготовку компетентних і конкурентоспроможних спеціалістів на рівні міжнародних вимог неможливо формування у них культури професійного спілкування. Майбутні фахівці, яким доведеться жити і працювати у мінливому світі з глобальною економікою і необхідністю розвивати і підтримувати численні контакти різного рівня, спілкуватись у ході виконання своїх професійних завдань, без високого рівня культури професійного спілкування не зможуть бути успішними у професії, побудувати кар'єру, повністю реалізувати свій професійний і особистісний потенціал.

Література

1. Васильєва Н., Кийко Э., Максименко А. Он пришёл дать вам работу // Карьера. – 2005. – 7-8. – С. 52-57.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г.Кременя. Авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків: Освіта, 1998. – 300 с.

4. Історія української школи і педагогіки / Упоряд. О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 766 с.
5. Крилова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста. – М., 1990. – 142 с.

В.В.Сізов

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ДЕЯКІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статье изложены некоторые организационные и методические проблемы связанные с процессом разработки, внедрения и реализации моделей дистанционного обучения.

In article are stated some organizing and methodical problems connected with process of the development, introduction and realization of the models of the remote education.

Постановка проблеми. Кожен новий виток технологічного розвитку суспільства викликає необхідність формування адаптаційних технологій і в системі освіти.

Формування “Інформаційного суспільства” також викликає необхідність “інформатизації навчання”, де важливу у роль відіграє не тільки фактор прямого механічного застосування в навчанні результатів інформаційних технологій, але і пошук форм і методів освітніх технологій здатних адаптувати людину до соціально – економічного середовища, що змінюється – це з однієї сторони. З іншого боку, з огляду на той факт, що класичні освітні системи “не встигають” (це об’єктивний процес), за темпами зовнішнього середовища, що змінюється, то виникає необхідність тактичного рішення цієї проблеми.

Саме тому початок “століття інформатики” збігається з початком конкретних досліджень в області освітніх технологій відповідних темпам і напрямкам розвитку суспільства (початок 60-х рр. ХХ ст.). Мова йде про розробку і створення дистанційних систем навчання (далі ДН). Саме в цей період за дистанційним навчанням закріплюється соціальна функція – надати освітні послуги як можна більшій кількості бажаючих учитися, але не маючих можливості змінювати звичний спосіб життя.

На Заході вже в 60-х рр. стає зрозумілим, що головним досягненням дистанційного навчання є можливість широкої самоосвіти громадян, що направляється і контролюється вузами, що принципово розширило дидактичні рамки вищої освіти.